

คำไว้อาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริประชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริประชัย ถึงแก่กรรม ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2551 ขณะกำลังเดินทางขึ้นเครื่องบินเพื่อกลับประเทศไทย หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจการสัมมนาทางวิชาการ แพทย์ญี่ปุ่นวินิจฉัยว่า มรณกรรมเกิดจากอาการโรคหัวใจ

สมณเพศ แห่งนักวิชาการ

วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ต้องสูญเสียนักเศรษฐศาสตร์ที่ยึด ‘สมณเพศ’ แห่งนักวิชาการโดยเคร่งครัด ฉันทะทางวิชาการของอาจารย์สมบูรณ์เป็นที่ประจักษ์แก่วงวิชาการเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณาจารย์ในสำนักเศรษฐศาสตร์ท่าพระจันทร์ อาจารย์สมบูรณ์เพียรติดตามความก้าวหน้าในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์แขนงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์การพัฒนา เศรษฐศาสตร์เกษตร เศรษฐศาสตร์สถาบัน และอื่นๆ หัวข้อที่อาจารย์สมบูรณ์สนใจศึกษาอย่างยิ่งในชั้นปลายแห่งชีวิตก็คือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) และผลกระทบเรือนกระจก (Greenhouse Effect) อาจารย์สมบูรณ์เพียรพยายามติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการจนถึงพรมแดนแห่งความรู้ของสาขาวิชาหรือหัวข้ออื่นๆ ใครก็ตามที่ต้องการขอคำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าและการวิจัย จะไม่ผิดหวังจากการสนทนากับอาจารย์สมบูรณ์ ซึ่งสามารถแนะนำบทความและงานวิจัยที่สำคัญให้อ่านได้อย่างดีเยี่ยม บางครั้งคำแนะนำมาพร้อมกับต้นฉบับบทความและงานวิจัยนั้นๆ ผู้ที่ใกล้ชิดกับอาจารย์สมบูรณ์ย่อมทราบดีว่า อาจารย์สมบูรณ์ใช้ชีวิตยามเข้าในการท่อง Cyberspace เพื่อคว้า มีบทความใหม่ๆ อะไรบ้างในวารสารวิชาการต่างๆ และมีงานวิชาการและงานวิจัยใหม่ๆ อะไรบ้างที่ผลิตโดยสถาบันวิชาการต่างๆ อาจารย์สมบูรณ์สะสมงานวิชาการเหล่านี้จำนวนมหาศาลในเครื่องคอมพิวเตอร์ของท่าน

‘สมณเพศ’ แห่งนักวิชาการมิได้ประกอบด้วยการดำรงฉันทะทางวิชาการเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการผลิตงานวิชาการและการธำรงความซื่อสัตย์ทางวิชาการอีกด้วย อาจารย์สมบูรณ์ผลิตงานวิชาการอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาเกือบสามทศวรรษ นับตั้งแต่ครั้งยังดำรงตำแหน่งนักวิจัยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และถือเป็นหน้าที่ในการผลิตองค์ความรู้ใหม่ นอกจากนี้ อาจารย์สมบูรณ์ยังยึดความซื่อสัตย์ทางวิชาการเป็นสรณะ ในยามที่รัฐบาลดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในแนวทางที่ไม่เป็นไปตามพื้นฐานความรู้และข้อเท็จจริง อาจารย์สมบูรณ์ไม่ลังเลที่จะวิพากษ์วิจารณ์ การที่อาจารย์สมบูรณ์มิได้ข้องเกี่ยวกับแวดวงการเมืองทำให้อาจารย์สมบูรณ์สามารถธำรงความซื่อสัตย์ทางวิชาการได้อย่างมั่นคง

พรหมจรรย์ของครูบาอาจารย์

อาจารย์สมบูรณ์เข้าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2519 อันเป็นปีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตกอยู่ท่ามกลางวิกฤติการณ์การเมือง ภายหลังเหตุการณ์การประกอบอาชญากรรมของรัฐเช่นฆ่าประชาชนและนักศึกษาเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 อาจารย์สมบูรณ์กลายเป็นผู้นำนักศึกษาคณะ

เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอุทิศชีวิตในการทำหน้านั้น ผลจากการใช้ชีวิตในการเป็นผู้นำ นักศึกษา ทำให้อาจารย์สมบูรณ์ต้องใช้เวลาถึง 5 ปี ในการเป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ต่อมาภายหลังเมื่อมีการฟื้นความหลัง อาจารย์สมบูรณ์ในบางอารมณ์รู้สึกเสียใจที่มีได้ให้เวลาในการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ต้นเท่าที่ควร แต่ถึงที่สุดแล้ว อาจารย์สมบูรณ์เห็นความจำเป็นที่ต้องมีใครบางคนทำหน้าที่ผู้นำนักศึกษาในช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำลังถูกเหยียบย่ำและสังคมการเมืองตกอยู่ใต้ระบบเผด็จการ

แม้อาจารย์สมบูรณ์อุทิศชีวิตในวัยหนุ่มในการประกอบกิจกรรมนักศึกษาเป็นด้านหลัก แต่หัวใจของอาจารย์สมบูรณ์อยู่ในวงวิชาการ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วอาจารย์สมบูรณ์กระเสือกกระสนสอบเป็นนักวิจัยในสถาบันที่บ่มเพาะการศึกษาของตน อาจารย์สมบูรณ์ตั้งเป้าหมายในการประกอบอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ติดขัดที่ผลการเรียนไม่สู้ดี มีหน้าซ้ำยังใช้เวลาเกินกว่ากรอบเวลาของหลักสูตร ในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งนักวิจัย อาจารย์สมบูรณ์จึงต้องพิสูจน์ตนเองด้วยการผลิตงานวิจัยจำนวนมาก งานวิจัยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นงานสำรวจพรมแดนแห่งความรู้ในหัวข้อต่างๆ การวิจัยลักษณะนี้ช่วยสร้างพื้นฐานทางวิชาการอันแข็งแกร่งให้อาจารย์สมบูรณ์ อาจารย์สมบูรณ์ค้นพบสัจธรรมว่า การไปให้ถึงพรมแดนแห่งความรู้ในหัวข้อต่างๆ ให้ประโยชน์ในการสร้างพื้นฐานทางวิชาการ ชีวิตทางวิชาการในเวลาต่อมา แม้เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกแล้ว จึงยังคงยึดเส้นทางการไปให้ถึงพรมแดนแห่งความรู้นั่นเอง

ผู้คนในสำนักเศรษฐศาสตร์ท่าพระจันทร์ที่ไม่ชอบหน้าอาจารย์สมบูรณ์มีจำนวนหาน้อยไม่ แต่จำนวนไม่น้อยอีกเช่นกันที่มองเห็นศักยภาพทางวิชาการของอาจารย์สมบูรณ์ ในฐานะนักวิจัยอาจารย์สมบูรณ์ผลิตงานวิชาการมากกว่าอาจารย์จำนวนมากในขณะนั้น ผู้คนในสำนักเศรษฐศาสตร์ท่าพระจันทร์ที่มองเห็นศักยภาพทางวิชาการของอาจารย์สมบูรณ์พยายามเกื้อหนุนให้อาจารย์สมบูรณ์เปลี่ยนสถานะจากนักวิจัยเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย จนบรรลุผลในท้ายที่สุด บทเรียนสำคัญจากชีวิตอาจารย์สมบูรณ์ก็คือ การใช้ปริญญาบัตรและคะแนนสอบเป็นดัชนีชี้วัดศักยภาพทางวิชาการ โดยมิได้พิจารณาบริบทแห่งชีวิต อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยบุคคลได้โดยง่าย อาจารย์สมบูรณ์มิได้สร้างความผิดหวังแก่เพื่อนร่วมงานที่ช่วยผลักดันให้อาจารย์สมบูรณ์เปลี่ยนสถานะจากนักวิจัยเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เนื่องจากหลังจากที่มีสถานะอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว อาจารย์สมบูรณ์ยังคงผลิตงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ โดยที่หลายชิ้นเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพสูง อีกทั้งทำหน้าที่ครูบาอาจารย์ที่ดีอีกด้วย

การจากไปของอาจารย์สมบูรณ์ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องสูญเสียอาจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์ที่ยึดมั่นใน ‘พหุภพธรรมของครูบาอาจารย์’ อย่างมั่นคง อาจารย์สมบูรณ์อุทิศชีวิตในการทำหน้าที่สอนหนังสือชนิดที่หาที่ติได้ยาก นอกจากการจัดทำเอกสารแนวการบรรยายชนิดละเอียดยิบ (ซึ่งบ่อยครั้งทำให้นักศึกษาพากันหนีอาจารย์สมบูรณ์) และการเตรียมการสอนอย่างดีเยี่ยมแล้ว อาจารย์สมบูรณ์ชอบที่จะมี ‘บทสนทนา’ กับนักศึกษาในชั้น สำหรับนักศึกษาที่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ อาจารย์สมบูรณ์ยินดีให้หยิบยืมหนังสือและเอกสารวิชาการโดยไม่สนใจว่าจะได้กลับคืนมาหรือไม่

การรักษา ‘พหุภพธรรมของครูบาอาจารย์’ มิได้มีเฉพาะแต่การทำหน้าที่ครูบาอาจารย์ในการถ่ายทอดความรู้แก่ลูกศิษย์เท่านั้น หากความรู้ที่ถ่ายทอดยังต้องทันสมัยอีกด้วย ความใฝ่รู้ของอาจารย์

สมบูรณ์และการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการชนิดเกาะติด ทำให้ลูกศิษย์อาจารย์สมบูรณ์ได้ประโยชน์จากการได้รับความรู้ที่ทันสมัยอย่างปราศจากข้อกังขา

เหตุใดอาจารย์สมบูรณ์จึงมุ่งอ้าง ‘สมณเพศ’ แห่งนักวิชาการและรักษา ‘พรหมจรรย์ของครูบาอาจารย์’ คำตอบอาจเป็นเพราะว่า อาจารย์สมบูรณ์ได้เผชิญความเสื่อมโทรมของมหาวิทยาลัย และพานพบอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนมากที่ไม่ทำหน้าที่อันสังคมคาดหวัง ทั้งในขณะที่เป็นนักศึกษาและในยามที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว อาจารย์สมบูรณ์อาจไม่ต้องการมีส่วนทำให้มหาวิทยาลัยเสื่อมทรุดลงไปอีก

บุรุษผู้ไม่ปฏิเสธงานสอน

อาจารย์สมบูรณ์มิใช่ Yes Man แต่มักจะไม่ Say No ในยามที่ถูกร้องขอให้สอนวิชาที่หาผู้สอนในคณะฯ มิได้ หากอาจารย์สมบูรณ์เห็นว่า ตนพอมีความรู้อยู่บ้าง จะไม่ปฏิเสธคำร้องขอเหล่านั้น ผู้บริหารคณะฯ ในยามที่มีปัญหาการจัดตัวอาจารย์ผู้สอน มักจะไม่ผิดหวังหากเดินไปหาอาจารย์สมบูรณ์ อาจารย์สมบูรณ์กลับจากประเทศสวีเดน หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในปี 2541 ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อาจารย์สมบูรณ์ต้องสอนวิชาใหม่เกือบจะเรียกได้ว่าปีเว้นปี

การที่ต้องสอนวิชาใหม่อยู่บ่อยครั้ง ต้องกินเวลาในการเตรียมสอน และยิ่งการเตรียมสอนแบบอาจารย์สมบูรณ์ ยิ่งกินเวลามากเป็นทวีตริคูณ ผลที่ตามมาคือ เวลาที่มีเหลือสำหรับการผลิตงานวิชาการมีน้อยกว่าที่ควร อีกทั้งเป็นเหตุให้ผู้คนในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ไม่ทราบแน่ชัดว่า อาจารย์สมบูรณ์มีความชำนาญพิเศษในสาขาวิชาใดกันแน่

Sweden-Mania

อาจารย์สมบูรณ์และครอบครัวใช้ชีวิตในสวีเดนเกือบทศวรรษ ช่วงเวลาดังกล่าวมีทั้งสุขและทุกข์ ทุกข์อันร้อนทศของอาจารย์สมบูรณ์และภริยา ก็คือ การสูญเสียบุตรชายคนโตจากเหตุตีระเบิด ความโหม่นสนของบุคคลทั้งสองมีมากเกินกว่าที่จะพรรณนาได้

การที่มีโอกาสใช้ชีวิตในสวีเดน ทำให้อาจารย์สมบูรณ์ได้เห็นสวัสดิการของจริง ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ อาจารย์สมบูรณ์ได้ศึกษาพัฒนาการของสวัสดิการในสวีเดน พิศุระห์การก่อเกิดของกฎกติกาและสถาบันต่างๆ ในสวีเดน และศึกษาผลดีและผลเสียของการเป็นรัฐสวัสดิการ แม้ในฐานะคนต่างด้าว อาจารย์สมบูรณ์และครอบครัวยังได้ประโยชน์จากระบบสวัสดิการในสวีเดน ความเอื้ออาทรที่มีต่อเพื่อนมนุษย์มิได้ติดขัดด้วยสัญชาติ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และศาสนา อาจารย์สมบูรณ์อยากเห็นสังคมเศรษฐกิจไทยพัฒนาไปสู่รัฐสวัสดิการ แม้ตระหนักดีว่า ระบบรัฐสวัสดิการมีข้อบกพร่องหลายประการ แต่ข้อบกพร่องเหล่านั้นในเศรษฐกิจของอาจารย์สมบูรณ์อยู่ในวิสัยที่จะป้องกันและแก้ไขได้ หากมีการออกแบบนโยบายที่ดี และมีการกำหนดกฎกติกาการเล่นอย่างถูกต้อง

หลังจากกลับจากสวีเดน ในยามที่อาจารย์สมบูรณ์ขึ้นเวทีอภิปรายนโยบายเศรษฐกิจและนโยบายสังคมต่างๆ อาจารย์สมบูรณ์ไม่พลาดการเอยถึงสวีเดนเกือบทุกครั้งที่เป็นผู้นำอภิปราย อากา Sweden-

Mania ของอาจารย์สมบูรณ์สร้างความครึ้นเครงแก่คณาจารย์ร่วมสำนัก จนผู้คนมองข้ามสารัตถะของบทอภิปรายที่อาจารย์สมบูรณ์ต้องการสื่อ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อาจารย์สมบูรณ์นับเป็นคนไทยจำนวนน้อยที่ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต โดยมีต้องพำนาศนาเศรษฐกิจพอเพียง หากแต่นำปรัชญาดังกล่าวมาปฏิบัติในชีวิตที่เป็นจริง ชนิดพอมีพอกินไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ตัวอาจารย์สมบูรณ์เองวางตนห่างจากอบายมุข ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา และไม่สูบบุหรี่ ในประการสำคัญไม่แสวงหาโภคทรัพย์เป็นด้านหลัก หากแต่วางเข็มมุ่งในการผลิตงานวิชาการ กระนั้นก็ตาม อาจารย์สมบูรณ์สามารถมีชีวิตครอบครัวอันอุดมด้วยสานติสุขได้

อาจารย์สมบูรณ์ใช้เวลาแก่ครอบครัวอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการดูแลเรื่องการศึกษาของบุตรธิดา ด้วยเหตุที่ได้มีฐานะร่ำรวย การให้การศึกษาย่อมเป็นมรรควิธีสำคัญในการเพิ่มพูนทุนมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อการยกฐานะทางเศรษฐกิจในอนาคต การดูแลเรื่องการศึกษาของบุตรธิดา ก็ดูจะเดียวกับบริการครัวเรือน (Household Services) โดยทั่วไปที่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานเข้มข้น (Labour-Intensive Production) แต่อาจารย์สมบูรณ์ก็มีสุขใจที่ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดี แม้การทำหน้าที่ดังกล่าวนี้จะมีผลต่อการผลิตงานวิชาการก็ตาม

ปัจฉิมกถา

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริประชัย จากไปก่อนเวลาอันควรด้วยวัยเพียง 52 ปีเศษ

บัดนี้ สังคมไทยต้องสูญเสียพลเมืองที่ดีไปอีกหนึ่งคน วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ต้องสูญเสียนักเศรษฐศาสตร์ ที่ยังมีศักยภาพในการผลิตงานวิชาการอีกมาก มหาวิทยาลัยต้องสูญเสียอาจารย์ที่พยายามรักษา ‘พรหมจรรย์ของครูบาอาจารย์’ อย่างมั่นคง แต่ความสูญเสียเหล่านี้ มีอาจเทียบเคียงได้กับความสูญเสียที่เกิดแก่ครอบครัว ที่ภรรยาต้องสูญเสียสามี และบุตรธิดาต้องสูญเสียบิดา

อาจารย์สมบูรณ์จากไปแล้ว แต่สังคมไทยยังคงถวิลหาคนอย่างอาจารย์สมบูรณ์

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

29 ธันวาคม 2551